

Auteurs Pagina Philip Staal, 10 maart 2023

(מתורגם מהולנדית)

Archief Philip Staal

**פרולוג? אותה גברת בשינוי אדרת?
אל תתנו להיסטוריה לחזור על עצמה!
(קראו עד הסוף למוסר ההשכל)**

בשנות השלושים והארבעים של המאה שעברה ניסו הנאצים להשמיד את העם היהודי ואת היהדות. ניסיון השמדה זה נקרא 'שואה', או *Holocaust* באנגלית.

מקור המילה *Holocaust* הוא במילה היוונית *holókauston*, שפירושה העלאת קורבנות באש לאלים. שואה היא מילה בעברית שפירושה חורבן, הרס, כיליון. כיוון שבמהלך מלחמת העולם השנייה היהדות הייתה מטרת ההשמדה ודבר לא הוקרב לאלוהות כזאת או אחרת, אני משתמש בספרי במונח 'שואה' ולא ב *holókauston*.

דין היהודים היה להישמד, אך לא כן רכושם. קודם גירוש היהודים ורציחתם במחנות הריכוז, שדדו הכובשים הגרמנים את רכוש היהודים כאשר משתפי פעולה סייעו בידם. במהלך מלחמת העולם השנייה, הנאצים שדדו מיהודי הולנד לפחות 45 מיליארד אירו, על פי שווי הסכום כיום. אחרי המלחמה ממשלת הולנד לקחה על עצמה להשיב את הרכוש השדוד לבעליו המקוריים. הליך השבת זכויות זה נחקר בצורה מקיפה החל מ1990 ואילך.

פיליפ סטאל: "כאחד החתומים על ההסכם בין המוסדות הפיננסיים ההולנדים לארגונים היהודיים – שהסדיר באמצע שנת 2000 את השבת נכסי היהודים שנשדדו במלחמה – חלחלה בי ההבנה שאיש מעולם לא בחן את ניהול הנכסים של 1,363 יתומי המלחמה היהודים הקטינים. החלטתי לחקור בכוחות עצמי את קורות עיזבון הוריי שנרצחו ואת קורות עיזבונותיהם של קורבנות מלחמה אחרים.

כיצד קרה שבשבעים ושמונה שנים לאחר תום מלחמת העולם השנייה מאבקם של יתומי המלחמה היהודים להשבת ירושותיהם עדיין לא הגיע לסימו? ומדוע המאבק עגום כל כך, מזדחל ובלתי שוויוני? בספרי אני מתחקה אחר התשובות לשאלות אלה ותר אחריהן בינות תפיסות המצוי והרצוי השונות כל כך משני צידי המתרס.

בספרי, *הירושה שלי* (עדיין לא תורגם), עובדות היסטוריות ומחקר מדעי שזורים בסיפור חיי העובדות ההיסטוריות והציטוטים לקוחים מספרי *Settling the Account* שהוא מחקר מדעי מקיף המבוסס על **מסמכים היסטוריים**.

כיוון שבמהלך מלחמת העולם השנייה ואחריה, בעודי פעוט ובהיותי ילד, נגזלו ממני נכסי הארציים, החומרניים והבלתי חומרניים, ואחרי שהתמודדתי עם הרוע בהתגלמותו, לא יכולתי עוד להאמין במוסר ובסדרי עולם מעשי ידי האל. לא יכולתי לקבל את הרעיון שיד אלוהי אברהם, יצחק

ויעקב, שרה, רחל ולאה, הייתה באירועים אלה. ואם הייתה ידו בהם, אזי אין הוא אלא השטן בכבודו ובעצמו. מכאן שמסקנתי היא שמקור הרוע באדם. האדם הוא השטן של עצמו. בעולם הזה, עלינו לבחור בין טוב לרע. על האדם להילחם בכוחות הרשע, ביצר הרע'.

תובנה זו אינה תולדת הידיעה שהעולם שתק כאשר משפחות יהודיות נשדדו מכל רכושן עלי אדמות, הוצאו מבתיהן, גורשו ולבסוף נרצחו במחנות ההשמדה. היא גם אינה תולדת הכובשים הגרמנים הארורים וטירוף טוהר הגזע שלהם או סיפורי ניצולי המחנות על המועצה היהודית ועל חבריהם האסירים. אסירים שעבור פת לחם היו מוכנים לשקר, לבגוד באסירים אחרים, לגנוב. בקצרה, אסירים שמכרו את נשמתם לשטן לטובת הגדלת סיכויי ההישרדות שלהם. מקור התנהגות כזאת הוא יצר ההישרדות, האינסטינקט החייתי לשרוד בכל מחיר. כפי שנאמר בפרקי אבות, פרק ב, משנה ד:

וְאֵל תִּדְיוּ אֶת חֲבֵרְךָ עַד שֶׁתִּגְיַע לְמִקוּמוֹ, וְאֵל תֹּאמַר דְּבַר שְׂאֵי אֶפְשֶׁר לְשִׁמוֹעַ שְׂסוּפוֹ לְהִשְׁמַע. וְאֵל תֹּאמַר לְכִשְׁאֶפְנָה אֶשְׁנָה, שְׂמָא לֹא תִפְנָה:

לא, התובנה שלי, שמקור הרוע הוא באדם עצמו, גדלה וצמחה במהלך המחקר שערכתי על הגזל שהתרחש במהלך המלחמה ועל מדיניות השבת הזכויות של ממשלת הולנד והמוסדות הפיננסיים לאחר המלחמה.

בוגדים הלשינו וגזלו מהיהודים את מקום המסתור שלהם. הולנדים עדכנו את הגרמנים על תוכניות ירידה למחתרת, וכתוצאה מכך גורשו יהודים למחנות במזרח אירופה. תובנה זו התחזקה גם כשחקרתי את התנהלות ממשלת הולנד הגולה (1940-1945) וכן את החקיקה של הממשלה לאחר המלחמה.

העובדה שפעולות ממשלת הולנד בשנים שלאחר המלחמה היו בהתאם לחוקים שנחקקו אז, אינה מקלה על שפיטתן. חוקים אלה, שנועדו לשקם את הפרקטיקה המשפטית בהולנד בהקדם האפשרי, באו לא פעם על חשבון השבת הזכויות של קורבנות המשטר הנאצי.

- מבחינה משפטית, מותר/אפשר היה להפעיל את חוק ההתיישנות. אבל על מוסר אין התיישנות. יש דברים שתוקפם אינו פג לעולם!
- ממשלת הולנד, כמו גם כמה ארגונים, לרבות ה-JMW (שירותי הרווחה היהודיים), פעלה כחוק מבחינה משפטית וכלכלית. אולם מבחינה חברתית-אתית, הם כשלו כישלון מתועב.

במהלך מסע החיפוש שלי, הבנתי שהמציאות נוראה וטראומטית לאין שיעור משדמינתי בחלומותיי הפרועים ביותר.

כתינוק, כל 'פשעי' היה שנולדתי יהודי. לרוע מזלי זה קרה בהולנד. זאת הסיבה שבגינה אשתי, הַנְּקָה, ואני עלינו על קטנוע שבועיים אחרי נישואינו (1963) ויצאנו לדרך אל ארץ ישראל. שם אנחנו גרים עד היום.

אבל מה עלינו לעשות אם הממשלה בישראל, שנבחרה באופן דמוקרטי, עולה על אותו המסלול שלוש מדינות אירופאיות צעדו בו לפני אי אילו שנים? האם זהו הפרולוג? האם ממשלת ישראל עושה את צעדיה הראשונים במעבר מדמוקרטיה לדיקטטורה? האם עשתה הממשלה בישראל 'העתק+הדבק' לממשלת גרמניה של השנים 1933-1945?

אני צופה שאזרחי ישראל בעלי הבינה לא ייתנו לדיקטטורה להרים את ראשה. ואולי אין זו אלא משאלת לב."

פיליפ סטאל

www.staal.bz

(תרגמה מהולנדית: אירית באומן)